

ספר משלי פרק ג

- (א) בְּנֵי תוֹרָתִי אֶל תִּשְׁכַּח וּמִצּוֹתַי יִצַר לְבָבְךָ:
 (ב) כִּי אֶרְךָ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ:
 (ג) חֶסֶד וְאַמֶּת אֶל יַעֲזֹבְךָ קְשָׁרָם עַל גְּרָגְרוֹתֶיךָ כְּתָבָם עַל לִוַח לְבָבְךָ:
 (ד) וּמִצָּא חֵן וְשָׁכַל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:
 (ה) בְּטַח אֶל יְדוֹד בְּכֹל לְבָבְךָ וְאֶל בֵּינְתֶךָ אֶל תִּשְׁעֶן:
 (ו) בְּכֹל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישַׁר אַרְחֹתֶיךָ:
 (ז) אֶל תְּהִי חָכֵם בְּעֵינֶיךָ יָרָא אֶת יְדוֹד וְסוּר מִרָע:
 (ח) רַפְאוֹת תְּהִי לְשֶׁרְךָ וְשִׁקּוּי לְעִצְמוֹתֶיךָ:
 (ט) כִּבֵּד אֶת יְדוֹד מֵהוֹנֵךְ וּמִרְאֲשִׁית כָּל תְּבוּאַתֶּךָ:
 (י) וַיִּמְלְאוּ אֶסְמֶיךָ שָׁבַע וְתִירוֹשׁ יִקְבִּיךָ יִפְרֹצוּ:

ביאור הגר"א - משלי פרק ג פסוק ט

כבד את ה' מהונך ומראשית גו' כי נתינת האדם נחלק לב':
 א' מה שמחוייב מן התורה לתת, שהן תרומות ומעשרות
 והב' הוא צדקה לעניים מכל דבר שיש לו
 ולכן אמר כבד את ה' מהונך הוא הצדקה; מהונך מכל מה שחונך ה', כמ"ש ממה שחונך
 אלקיך. ואמר כבד ע"ש ומכבדו חונן אביון.
 ומראשית כל תבואתה הוא תרומות שחייבו תורה ליתן מן התבואה:

משלי יד, לא

עוֹשֵׂק דָּל חֲרַף עֲשֵׂהוּ וּמְכַבְּדוּ חוֹנֵן אֶבְיוֹן:

ישעיהו כז, ה

או יַחֲזֹק בְּמַעוֹזֵי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִּי:

ביאור הגר"א - משלי פרק יד פסוק לא

עוֹשֵׂק דָּל גו' פי' כמ"ש בז"ח או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי פי' כשאין
 מחזיקין ידי עני ועושקין את חוקם הצריך ליתן להם אז הוא צועק להקב"ה על גריעתו
 ופחיתתו מכולם במה שהוא עני ומדבר נגד ה' ית', ובאמת הכל בצדק וישר ולא עולתה
 בו. ולכן מעניש את העני על דבריו נגדו וזהו כשאתם מחזיקין במעוזי שהוא העני שאני
 צריך להיות לו לעזר ולמעוז, כמ"ש כי הוא מעוז לדל יעשה שלום לי שהוא אינו מדבר
 נגדי ואח"כ שלום יעשה לי שאין אני מענישו וזהו עושק דל ומחמת זה העני מחרף
 עושהו. ומכבדו להקב"ה הוא מי שחונן אביון ואביון, הוא התאב לדבר ואין שייך עושק

רק שצריך לתת לו, אף שאין ראוי לפי הדין כי מה לעני להתאווה תאוה ולכן אמר חונן:

זוהר חדש מגילת רות דף כו עמוד ב

אמר רבי אשרי משכיל אל דל וגו' מהו דל איש נסתר [ע' לעיל פ' אחרין] ויאמר מה תתן לי וכי יותר רשע אני מכל האדם שבעולם ויעשה מריבה עם הקב"ה, אשריו מאן דמשכיל ליה דכתיב [ישעי' כז] או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי. דאמר רבי נהוראי מ"ד או יחזיק במעוזי וגו' וכי הקב"ה שהוא בעל השלום עושה שלום במרומיו צריך למי שיעשה לו שלום והלא השלום שלו! אלא העני בשעה שרואה את עצמו בדוחק הוא עושה מריבה כלפי מעלה והמחזיק בידו של עני ועושה עמו צדקה כביכול עם הקב"ה עושה שלום לפי שגורם לעני שמבקש מחילה מלפניו יתברך על שהטיח דברים כלפי מעלה, ואז עושה שלום בינו לבין קונו. מי גרם לו לעשות שלום— זה הנותן צדקה לעני והחזיק בידו דכתיב או יחזיק במעוזי וגו' וזהו הדל. והקב"ה מהו אומר? אין דנין את האדם לפי צערו.

רמב"ם יד החזקה הלכות איסורי המזבח פרק ז הלכה יא

ומאחר שכולן כשרין למנחות למה נמנו כדי לידע יפה שאין למעלה ממנו והשוה והפחות שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו הרי נאמר בתורה והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע י"י אל הבל ואל מנחתו והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו וכן הוא אומר כל חלב ליי' וגו'.

רש"י משלי פרק ג פסוק ט

מהונך – מכל מה שחונך אפי' מקול ערב (אל תקרי מהונך אלא מגרונוך¹):

1. פרדס יוסף על ספר בראשית פרק כה פסוק כא: ובמשלי (ג, ט) כבד את ה' מהונך, פרש"י מכל מה שחונך אפילו מקול ערב, אל תקרא מהונך אלא מגרונוך. הנה זה לא נמצא בשום מקום. ועייין בבית יוסף (או"ח סימן נ"ג) בשם שבלי הלקט ובאר היטב (שם סקי"ד) בשם פסיקתא, ועייין בהגהות מהגר"ז מרגליות על הפסיקתא. ובתניא רבתא: